

הרה"ק מוה"ר פנחס הלוי הורוויץ ז"ל הגאב"ד פפר"מ

א.

העיר פראנקפורט דעל נהר מיין אם כי לא היתה בימים הקדמונים קהלה גדולה כמו הקהלות הקרושות שפיירא, וירמיוז ומגנצא, אבל נתגדלה אח"כ לקהלה נאה וחסירה, ובשנת שס"ג כבר היתה בעיר פפר"מ אספת רבנים ע"ר צרכי הקהלה בתורה ויראת שמים, כי איוז מצוות היו רפויות ביד ההמון, והרבנים נזרו בעונשים וחרמות על השותים יינם וחלבם של עכרים, ועל הלובשים מלבוש נכרים, ועל אלה המביאים משפטיהם בערכאות, ומגדולי הרבנים ששמשו בעת ההוא שם ברבנות הלא המה: הרב הגאון המקובל מו"ה אליעזר טריוויש ז"ל, והגאון ר' עקיבא פראנקפורטער ז"ל והגאון ר' נפתלי הירץ טריוויש בעה"מ פירוש על המחזור, והגה"ק מו"ה ישעי' הלוי איש הורוויץ ז"ל בע"ס של"ה הקדוש ובנו הרה"ק מו"ה שבתי בע"ס ווי העמודים...

אחרי שנות ת"ח, ת"ט, באו רבנים מפולין לאשכנז ואו ה' הגה"ק ר' אהרן שמואל קאירנובער ז"ל האבר"ק פפר"מ, ובנו הרה"ק בע"ס קב הישר, ואחריהם הגאון מו"ה יוסף שמואל ז"ל בעל מכורת הש"ס, בעת ההוא עבר דרך שם הרב המקובל ר' יהודא חסיד ז"ל משעדליץ סמוך הוראדנע ועמו הרבה חסידים ואנשי מעשה אשר נמלטו ממדינת פולין מחמת המציק ופניהם מועדות לעלות לארץ הקרושה, ושאלו את פי הרב הגאון מו"ה יוסף שמואל להגיד להם עצתו אם יצליחו בדרך שהם הולכים והשיב להם עצתו לקבוע ישיבתם בארץ אשכנז ויעבדו את ה', והער העיד בהם כי לא יעלו ירושלימה מטעם הכמס, ואמר להם, והיא לא תצלח. והם לא שמעו בקולו ועלו ולא הצליחו. ומיד בבואם לירושלים יד ה' נגעה בם ולאחר שלשה ימים לביאתם נאסף ר' יהודא החסיד אל עמיו וכה הלכו הלזן ורלים עד כי נפוצו משם, כי הגאון מו"ה יוסף שמואל ז"ל ה' מפורסם בצדקתו וקדושתו כי כל דבר אשר יצא מפיו לכל אשר ישאל בעצתו לא שב ריקם ויהי' למפת הזמן א.

פעם אחת ביקש הגאון ר' יוסף שמואל ממחותנו הגאון מהרש"ך אשר הרי מפורסם לתוכן גדול, שימסור לו איזה כללים בחכמת התכונה כי נפשו השקה ללמוד ממנו חכמה זו, והשיב לו מהרש"ך שילמוד עמו רק בתנאי שהוא ילמוד עמו מן החכמה הלזו שהוא בקי בה, שכל אשר יצא מפיו לא ישוב ריקם ועצתו לעולם תקום, ע"ז השיב לו מוהרי"ש בזה"ל: ראשית החכמה זו היא יראת ה',

אז בעין זה שפסופר כמדרש שוחר טוב הולכים א' ר"ה וה' כעץ שהולך, ע"כ ר' אלעזר בן ערך, שהי' יועץ עצות ומתקיימות ומצליחות בו ע"ס.

זכאשר אני שש ושמה ומשתוקק תמיד לעשות רצון אבי שבשמים, כן גם השנית רצון יראיו יעשה וימלא כל משאלותי ותו לא מידי וכלילת יופי ח"ב דף קמ"ט ב.

ואח"כ הי' הגה"ק המפורסם מ"ה נפתלי כץ בע"ס סמיכת חכמים לאבד"ק פפר"מ, הוא האיש הקדוש ונורא בעל קבלה מעשיות ומפליא לעשות נסים ונפלאות גדולות (ראה אודותיו במזכרת לגדולי אוסטראה). ובילדותי שמעתי מפי אמורי הרב מ"ה גרשון ז"ל סיפורים נפלאים אודותיו ממה שמע מפי הזקנים שברור שלפניו. יגם בס' "חוט המשולש" בתולדות הגאון רעק"א ז"ל מזכר שם דבר נפלא מהקמיע שהי' בראש צבי בבית דינו בפוזן ואכמ"ל.

ואח"כ הי' שם הגה"ק מ"ה אברהם אביש זצ"ל בע"ס ברכו אברהם, שבא למלאות מקום הפני יהושע ז"ל, וגם הוא הי' "בעל מופת" ונפלאותיו ומופתיו היו שגורים בפי כל אנשי פפר"מ. (ראה אודותיו בס' אהל אברהם תולדותיו וקורותיו ונפלאותיו).

ואחרי כל החזיונות הנפלאים שהיו שכיחים בפפר"מ, הנה לא עברו ימים רבים וכבר נשב רוח אחרת שם, ובהיות שם הגאון הקדוש מ"ה נתן אדלער זצ"ל מפליא לעשות בשמות הקדושים ופעולתם ראו הכל, כאשר העיר עליו תלמידו הגאון בעל שו"ת ח"ס ז"ל (בשו"ת ח"ס או"ח סי' קצ"ז), נמצאו שם אנשים מן "החדשים" אשר רדפוהו מנוחה, ולא הניחו אותו לעשות לו מנין קבוע בביתו להתפלל בנוסח האר"י הקדוש ז"ל, ומר וואלף היידענהיים המדקדק, כתב שומפלעט על הגה"ק מוהר"נ אדלער זצ"ל בשם "מעשה תעתועים", אשר בצדק יאמר היום כי וואלף היידענהיים עשה "מעשה תעתועים" בעוברא זו.

ובאותו זמן נתקבל הרב הגאון הקדוש מ"ה פנחס הלוי בע"ס הפלאה ומקנה לרב אבד"ק פפר"מ בשנת תקל"ב, אחר אשר שאל בעצת הרב הקדוש הרבי ר' בער זצ"ל המגיד הגדול והקדוש ממעורישט ובהסכמתו נסע שמה.

ב.

כבר אמר החכם: "גרש את הזאבים עד שלא יבואו לחנוך העדר" אולי אם בא הגה"ק מוהר"ם הלוי ז"ל לפפר"מ בעת שעדיין לא נפרצו בה פרצות, סרם היו בה אנשים השואפים לחדשות, לחנוך את הבנים בחכמות חיצוניות, והנשים לצאת החוצה בראשן פרועה כנשי עם הארץ, אולי הי' יכול לפעול גדולות ונצורות במשך יותר משלשים שנה שישב שם על כסא כבודו, אבל אחר המועד והוא בא שמה בעת אשר גם הטובים שבהם קראו מלא אחרי גאון ישראל וקדושו מוהר"נ אדלער ז"ל ולפעולות קדושות אשר פעל ועשה כקדושה וטהרה לקדש שם שמים ברבים, קראו אותן בשם "מעשה תעתועים", ומה הי' יכול הגה"ק

(ב) סוד זה ידעו גם חכמי ספרד ומובא בעקדה שער ס"ה שאסככ"י מקרא (תהלים ל"ז), והתענג על ה' ויהן לך מסאלות לכך ראה שם באריכות, אבל לא הוציאו מכה אל הפועל עד שבא הגאון מוהר"ש ז"ל האבד"ק פפר"מ ואחריו הבעש"ט ז"ל ותלמידיו נייע ז"ל והשתמשו בנסיון, ונסיינם עלה יפה כמ"ש בסבוא.

בעל הפלא"ה ז"ל לעשות, כי אם לקיים, "עת לכנס!" וכאשר העיד עליו תלמידו הגה"ק בעל החתם סופר (בשו"ת ח"ס סי' קצ"ז חאו"ח), שמעולם לא נשמע בדרשותיו כי יוכיר שם הוזה"ק וספרי קבלה...

כבר הי' לו ללחום נגד פראצת הדת כאשר כותב בנו הגאון מוהרצ"ה בספרו, "לחמי תודה", בזה"ל: "וגם ראוי להוכיח ולהודיע גודל המכשלה אשר זה כמה שנים שיצא הכרוז בבהכנ"ס מפי כבוד אאמו"ר הגאון זצ"לה"ה בצירוף שני ב"ד יצ"ו בחרם על לבישת הנשים בפאה נכרית וכש"כ גלוי שערות עצמן אשר אמרו חז"ל שער באשה ערוה, והנה ענין חרם שנכנס ברמ"ח אברים..." ובשנת תקמ"ב כתב קונטרס, "תוכחת מוסר" נגד תרגום התורה של מענדלסאהן אבל יהינו לקנותו ולהגות בו מפני שמצא בו דברים הנוטים למינות... וכן נדפס מכתבו שכתב ביום ג' ו' תמוז שנת תקמ"ב להגאון מו"ה טעכילי מליסא ז"ל, ושם יאמר: וכבר דרשתי ברבים בבהכנ"ס הגדולה שבקהלתנו לפרסם קלון דברי שוא ושהם מטמאים בביאה צא תאמר לו לא יבא בכית ישראל ונוסף על זה עשינו כרוז בכ"ל בתי כנסיות ישנה וחדשה בחרופי וגיודופי ספרי מינות ההם וכיו"כ ועשינו בהם כמה גדרים להרחיקם מעל גבול ישראל ועוד ידינו נטויה לרדוף ולהוסיף לפרסם החניפים... [מובא בס' שמן הטוב].

ובס' 'רבני פפד"מ" כותב: "בסוף המאה הי"ח (שנת תקנ"ד) כאשר התחיל רוח החופש לגשב בחיי היהודים בגרמניא התיעצו איזה אנשים ליסד בית חינוך ללמודי חול, וחכמות הכוללות, וכאשר נודע הדבר כי איזה אנשים יחפצו לשננה סדר הלימוד הישן עליהם חרון אף הרב ר' פנחס הורוויץ ויחרימום". אבל עם כל מלחמותיו אשר ערך נגדם לא עלתה בידו — אחרי אשר כבר נכנסו הזאבים בעדר עדת ה' — לגרשם ולהוציאם משם. כאשר נראה כדרשותיו הנלהבות של בנו הגאון מוהרצ"ה ז"ל בס' "לחמי תודה", אשר דרש משנת תקס"ה עד שנת תקע"ו, בדברים חוצבים להבת אש רת נגד פראצת גדרי המוסר העברי ופראצת הדת, וביטול הישיבות, אשר הבקיעים הללו לא נבקעו מחדש במשך רבנותו כי אם היו בקיעים אשר כבר לא הי' בכח אביו הגה"ק ז"ל לסותמם. ומה הי' בכח בנו הגאון הממלא מקומו אחריו לעשות, לא הי' כחו אלא בפיו, ובכחו זה הלך עד קצה האחרון בלי משוא פנים, ובדברים חודרים חדרי בסן, כמדקרת חרב, ובמליצות יקרות ונפלאות, שפתים ישק משיב דברים נכוחים! הרה"ג החסיד מוהר"א מרקוס ז"ל בספרו, "החסידות" ע' ק"ץ יאמר: כי הרב הגאון מוהרצ"ה בע"ס לחמי תודה, בקנתאו לנוסח אשכנז, ע"כ הסגיר מיד אחר פטירת אביו הגאון ז"ל את בית מדרשו, שהי' מתפלל בו בנוסח ספרד של "הבעש"ט ז"ל, ונכנס לבית הכנסת להתפלל בנוסח אשכנז (כמ"ש בשו"ת ח"ס סי' ט"ו), ובזה גרם שבבוא הגאון ר' שמשון בר' רפאל הידש ז"ל לפפד"מ לא מצא י"ק אחד עשר בע"ב יראים וחרדים..."

במחכת"ש שגה בזה, לתלות הקולד על צואר הגאון מוהרצ"ה ז"ל בדברים שאין להם שחר, כי הכל יודעים שהדבר הי' להיפך, כי מפני שלא הי' המקום מוכשר לבית מדרש בנוסח הבעש"ט ז"ל, כי כבר צרר רוח החופש והדרור בכפרי הכע"ב שם, ע"כ הוכרח לסגור את בית מדרשו של אביו הגה"ק ז"ל וליכנס לביהכנ"ס להתפלל בנוסח אשכנז, כאשר אביו הגה"ק ז"ל הוכרח להסתיר מבלי

להזכיר שם הזוה"ק בדרשותיו, מפני ש"א ה"י הזמן והמקום מוכשר לקבלה
וחסידות!

ג.

פעולת הגה"ק הפלא"ה ז"ל על שדה ספרותנו העתיקה גדולה ונפלאה,
בספריו „הפלאה“ על מס' כתובות ו„המקנה“ על מס' קידושין, וס' „פנים יפות“
על תורה, נתן בים התלמוד דרך הלמוד בהגיון ישר ובריא, ובמים עזים של
חריפות נתיב הישר, ודי לנו עדותו של הגאון בע"ס נודע ביהודא והצל"ח ז"ל
שומר: „וש"ב הגאון מוהר"פ הלוי הורוויץ נפלאות עשה בספרו הפלאה...“ (דברי
ידידות בראש ס' גוב"ס).

הגאון בע"ס שו"ת אברהם האבד"ק פיעטרקוב ז"ל, יאמר בהקדמתו,
שדרכו דרך הלמוד בחר לו מההפלאה ומקנה, ומס' אורים ותומים, עדות של שני
עמודי התורה הללו די למוד מדת פעולתו על שדה ספרותנו והשפעתו על
העוסקים בתורה, כי על מי מגדולי הת"ח לא יהל אור תורתו!?

עד שאני תמה על הגאון מוהר"ו מרגליות ז"ל שבהקדמתו לס' פנים יפות
יאמר: „אם תרצה לידע מי ומה ה"י הרב ראה את התלמוד ה"ה הגאון ר' משה
סופר והפעולה תעיר על הפועל“. אתמהה על הגאון ר' זלמן מרגליות ז"ל, שלא
מצא עדות אחרת על מעלת כבוד הגה"ק בעל הפלאה רק ר"ז שה"י רבו של
הח"ס ז"ל? האם ס' הפלאה ומקנה, לא די להראות על הפעולה שתעיד על הפועל?
גנאי ה"י לחכמי ישראל לוא לא הכירו כחו וגבורתו של הגאון הקדוש הפלא"ה
ז"ל כי אם מצד שה"י רבו של הח"ס ז"ל. האם מה שה"י בן הגה"ק מוהרצ"ה
מטשורטקוב ז"ל ונכד מהר"מ מטיקטין וכו', אין שום יחוס לחראות על מעלתו
כי הוא בר אבהן קדישין? וספריו הפלאה, ומקנה, ופנים יפות, נ"ם להראות
שהוא בר אוריין יאה ויאה, ומי לנו גדול ממנו? ברור, ובדורות שלאחריו!

בצדקת סורונג, פוד נתן לאביונים וצדקתו עשה לו שם גדול גם בקרב
הנוצרים שם בספד"מ, אשר מעולם לא ראו ולא שמעו מפורן גדול כמוהו שבזבו
כל אשר לו לדברים שבצדקה וחסד, וגדול ה"י שמו בגוים כולם הפריצוהו בגלל
צדקותיו העצומים.

בשנת תקס"ב חיבר „מומור שיר“ לזמרו ביום א' ג' טבת „א שירה נא“
לפ"ק (ה'תקס"ב) לכבוד גאספאלעאן הקיסר כו', והמלך והמלכה והדוכסית, מומור
שיר בחרוזים מא' ועד ת', שה"י בירושה אצל נכדו הגאון מוהר"א הורוויץ ז"ל
אבד"ק וויין והוא הדפיסו בכוכבי יצחק שנת תרח"י לפ"ק.

בשנת תקס"ה נתבקש בישיבה של מעלה, ביום ב' ד' לחודש תמוז, נבג"מ.
ז"ע ועכ"י אמן.

מאמרים